

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΔΕΕΣ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΜΟΔΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	-------	----------------	------	------------	----------	--------

Οδήγησαν στη γέννηση και ανάπτυξη του ΝΑΤΟ...

Φεβρουάριος 1948. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Τσεχοσλοβακίας απέκτησε τον έλεγχο της κυβέρνησης μέσω πραξικοπήματος.

Βερολίνοξί αναμένουν αεροσκάφος. Ο αποκλεισμός του Βερολίνου από τον Ιούνιο του 1948 έπεισε τους Αμερικανούς ότι οι Σοβιετικοί θα μπορούσαν να προκαλέσουν νέο πόλεμο.

Στρατιωτική παρέλαση στη Μόσχα. Στα τέλη του 1949, οι Σοβιετικοί πραγματοποίησαν την πρώτη επιτυχημένη δοκιμή έκρηξης της δικής τους ατομικής βόμβας.

1η Οκτωβρίου 1949. Ο Μάο κήρυξε την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Ο Τρούμαν ενέκρινε τότε επανεξέταση της εθνικής πολιτικής ασφαλείας.

Η ίδρυση του ΝΑΤΟ

Η υπογραφή του Συμφώνου το 1949 αποτέλεσε κομβικό σημείο για την εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου

Επιμέλεια: **ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ***

Πριν από εξήντα χρόνια ακριβώς, η Ελλάδα μαζί με την Τουρκία προσχώρησαν στο ΝΑΤΟ. Η ένταξή τους στις 18 Φεβρουαρίου 1952 σηματοδοτούσε την πρώτη διεύρυνση του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, ο οποίος είχε ιδρυθεί από δώδεκα κράτη στις 4 Απριλίου 1949 προκειμένου η Δυτική Ευρώπη να αποκτήσει μία αίσθηση ασφάλειας έναντι της σοβιετικής απειλής, επικυρώνοντας έτσι και στο στρατιωτικό πεδίο τη διαιρέση της Γηραιάς Ηπείρου. Ήταν η πρώτη φορά που η Ελλάδα μετείχε σε μία μεγάλη συμμαχία, σε συνθήκες τυπικής ισότητας, μαζί με τις Μεγάλες Δυνάμεις της Δύσης. Εκτοτε, η ελληνική συμμετοχή στο ΝΑΤΟ αποτέλεσε ένα από τα μεγάλα θέματα της

δημόσιας συζήτησης στη χώρα μας. Ακολούθησε η ένταξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, το 1955, η οποία προκάλεσε ως αντίδραση τη σύναψη του Συμφώνου της Βαρσοβίας από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Η Ισπανία, που προσχώρησε το 1982, ήταν και το τελευταίο νέο μέλος πριν από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, το ΝΑΤΟ απέκτησε δέκα ακόμη μέλη, αριθμώντας σήμερα συνολικά 28. Με τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η Βορειοατλαντική Συμμαχία έχανε το αντίπαλο δέος και αναγκαζόταν να επανεξετάσει τον ρόλο της σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο. Το 1999, με αφετηρία την κρίση στο Κοσσυφοπέδιο, το ΝΑΤΟ αποφόρισε ότι πλέον θα έδινε έμφαση στην πρόληψη συγκρούσεων και τη διαχείριση κρίσεων σε ολόκληρη την υφήλιο.

βιαιτικές απειλές, επικυρώνοντας έτσι και στο στρατιωτικό πεδίο τη διαιρέση της Γηραιάς Ηπείρου. Ήταν η πρώτη φορά που η Ελλάδα μετείχε σε μία μεγάλη συμμαχία, σε συνθήκες τυπικής ισότητας, μαζί με τις Μεγάλες Δυνάμεις της Δύσης. Εκτοτε, η ελληνική συμμετοχή στο ΝΑΤΟ αποτέλεσε ένα από τα μεγάλα θέματα της

Γιατί δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο

Του **ΕΥΑΝΘΗ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ***

Στις 4 Απριλίου 1949, υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (North Atlantic Treaty Organization). Επρόκειτο για τη συμμαχία των ΗΠΑ και του Καναδά με χώρες της Δυτικής Ευρώπης (Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Δανία, Πορτογαλία, Ισλανδία), με σκοπό την προστασία της Γηραιάς Ηπείρου από ενδεχόμενη στρατιωτική επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης. Οι ΗΠΑ είχαν πολεμήσει σε δύο παγκοσμίους πολέμους στην Ευρώπη, και είχαν επίσης,

μετά το 1945, αναλάβει υποχρεώσεις πολιτικές και οικονομικές υφής (με το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ). Ήταν όμως η πρώτη φορά που η νεόκοπη υπερατλαντική υπερδύναμη επωμιζόταν, επίσημα και μακροπρόθεσμα, στρατιωτικές υποχρεώσεις στο ανατολικό ημισφαίριο σε καιρό ειρήνης. Υπό την έννοια αυτή, η ίδρυση του ΝΑΤΟ αποτέλεσε κομβικό σημείο για την εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου. Ήταν η επισημοποίηση του γεγονότος ότι ο Ψυχρός Πόλεμος περιλάμβανε και τη στρατιωτική αντιπαράθεση των δύο «κόσμων» στην καρδιά της Ευρώπης.

Σκοπός της Συμμαχίας η προστασία της Γηραιάς Ηπείρου από ενδεχόμενη στρατιωτική επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης.

Οι Δυτικοευρωπαίοι, επομένως, συνέχιζαν να νιώθουν ανασφαλείς. Και -κατά τρόπο ειρωνικό- το πρόβλημά τους το έλυσε η ίδια η Σοβιετική Ένωση, η οποία το 1948-49 έκανε ό, τι μπορούσε ώστε να πείσει τους Δυτικούς για τις επιθετικές της προθέσεις. Το πραξικόπημα της Πράγας, τον Φεβρουάριο του 1948, έδωσε αποφασιστική ώθηση στη δημιουργία του Συμφώνου των Βρυξελλών, ενώ επίσης ενίσχυσε τις αμερικανικές τάσεις για μια συμμαχία με τη Δυτική Ευρώπη. Κυρίως, ο αποκλεισμός του Βερολίνου από τον Ιούνιο του 1948 έπεισε τους Αμερικανούς ότι οι Σοβιετικοί θα μπορούσαν να προκαλέσουν έναν νέο πόλεμο, αν μη τι άλλο λόγω της μεγάλης ανισορροπίας ισχύος που υπήρχε στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Οι διαπραγματεύσεις για την ίδρυση του ΝΑΤΟ άρχισαν μετά την επιβολή του αποκλεισμού του Βερολίνου, και εξελίχθηκαν ταυτόχρονα με τις δικές του εντάσεις. Με τη σκληρή στάση τους, οι Σοβιετικοί συνένωσαν τις δυτικές χώρες εναντίον τους. Στην ίδρυση του ΝΑΤΟ, αναγνωρίζεται ευρέως ο ρόλος που έπαιξε ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών, Ερνεστ Μπέβιν, εκ των ηγετών του Εργατικού Κόμματος.

Η ίδρυση του ΝΑΤΟ επισημοποίησε το ότι ο Ψυχρός Πόλεμος περιελάμβανε και τη στρατιωτική αντιπαράθεση των δύο «κόσμων» στην καρδιά της Ευρώπης.

1949. Ο Αμερικανός πρόεδρος Χάρι Τρούμαν υπογράφει το Σύμφωνο της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας ενώπιον μελών του Κογκρέσου.

Σοβιετική επέκταση. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Δύση φοβόταν την εξάπλωση του κομμουνισμού στην Ευρώπη και ακόμη παραπέρα.

Ο ρόλος των Αμερικανών και ο «αυτοματισμός»

Η απόφαση των Αμερικανών να αποδεχθούν μια συμμαχία με τους Δυτικοευρωπαίους εδραζόταν στην ανάγκη που διέβλεψαν να παρέμβουν ώστε να αποκαταστήσουν την ισορροπία στη Γηραιά Ηπειρο: έβλεπαν δηλαδή ότι η δική τους ανάμειξη ήταν αναγκαία ώστε να μην ελέγχουν οι Σοβιετικοί τη Δυτική Ευρώπη και επομένως το σύνολο του ευρασιατικού χερσαίου χώρου. Ήταν επίσης και παροχή μιας διαβεβαίωσης στους Δυτικοευρωπαίους, το πηλοτικό του οποίου είχε καταρρακωθεί από τις σοβιετικές κινήσεις στην Τσεχοσλοβακία και το Βερολίνο. Πάντως, σε αυτή την πρώτη φάση, το ΝΑΤΟ δεν διέθετε σημαντική στρατιωτική δύναμη και οργάνωση, τις οποίες απέκτησε μόνον μετά τον πανικό που δημιούργησε στη Δύση ο πόλεμος της Κορέας. Το 1949-50, το ΝΑΤΟ παρέμενε μια κατά βάση πολιτική εγγύηση των ΗΠΑ για την ανεξαρτησία των δυτικοευρωπαϊκών κρατών από τη Μόσχα.

Άρθρο 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Το σύμφωνο όριζε ότι επίθεση εναντίον ενός μέλους θα αντιμετωπίζεται ως επίθεση εναντίον όλων. Εξ ορισμού, όμως, η αξιοπιστία μιας συμμαχίας αυξάνεται όταν προβλεπεί πως, σε περίπτωση επίθεσης εναντίον ενός μέλους, όλα τα υπόλοιπα βρίσκονται «αυτομάτως» σε κατάσταση πολέμου με τον επιτιθέμενο. Ωστόσο, όπως έκαναν σαφές οι Αμερικανοί στους Δυτικοευρωπαίους, τούτο δεν μπορούσε να προβλεφθεί στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, καθώς βάσει του αμερικανικού Συντάγματος, η κήρυξη του πολέμου ανήκει στις αρμοδιότητες του Κογκρέσου και όχι της κυβέρνησης. Εάν μια τέτοια «αυτόματη» ρύθμιση ενσωματωνόταν στη συμφωνία (τόνιζαν οι Αμερικανοί) ήταν πολύ πιθανόν να απορριφθεί από το Κογκρέσο, το οποίο θα προτάτευε τα συσταγματικά του δικαιώματα. Για τούτο, το άρθρο 5 του Συμφώνου όριζε ότι εάν κράτος-μέλος δεχόταν επίθεση, τα υπόλοιπα θα εμπλέκονταν στον πόλεμο σύμφωνα με τις «συσταγματικές τους διαδικασίες». Η πρόβλεψη προκάλεσε τη δυσφορία των Δυτικοευρωπαίων, που θεωρούσαν ότι ενείχε τον κίνδυνο της «εγκατάλειψής» τους από τους Αμερικανούς σε περίπτωση σοβιετικής επίθεσης. Και αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο -στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και ιδίως των πρώτων του φάσεων- με δυτικοευρωπαϊκή επιμονή, τα στρατεύματα προκαλύφθηκαν στο ΝΑΤΟ στη Γερμανία (δηλαδή τα στρατεύματα της πρώτης γραμμής του λεγόμενου Κεντρικού Μετώπου) περιλάμβαναν αμερικανικές δυνάμεις: οι Δυτικοευρωπαίοι ήθελαν, σε περίπτωση σοβιετικής επίθεσης, να σκοτωθούν Αμερικανοί στρατιώτες από την πρώτη ημέρα, ώστε να υποχρεωθεί το Κογκρέσο να κηρύξει τον πόλεμο. Η έντονη ανασφάλεια των Δυτικοευρωπαίων, η ανάγκη τους να διατηρήσουν τους Αμερικανούς εμπλεγμένους στη Γηραιά Ηπειρο και η φοβία τους ότι οι Αμερικανοί θα μπορούσαν να τους «εγκαταλείψουν» αποτέλεσαν μόνιμα μοτίβα της ιστορίας του ΝΑΤΟ στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Η πολιτική ταυτότητα της Συμμαχίας

Θα ήταν λάθος να μονοπωληθεί η προσοχή μας αποκλειστικά από τη στρατιωτική λειτουργία του ΝΑΤΟ στην ψυχροπολεμική αντιπαράθεση. Η σύγχρονη βιβλιογραφία επισημαίνει την -ήδη από την αρχή- έντονη αίσθηση των εμπλεκόμενων χωρών ότι το ΝΑΤΟ δεν ήταν απλώς μια στρατιωτική διεύθυνση: ήταν μια ένωση κρατών βασισμένη σε κοινές αξίες, πολιτικές και πολιτισμικές, οι οποίες αποτελούσαν την ουσιαστική συνεκτική του ουσία. Τούτο άλλωστε έγινε σαφές και στα σημαντικότερα πολιτικά κείμενα της συμμαχίας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, δηλαδή την Έκθεση των Τριών του 1956, και την Έκθεση Χάρμελ του 1967. Το ΝΑΤΟ είχε μια πολιτική ταυτότητα: ήταν -πάνω από όλα- ουσιαστικά τμήμα μιας θεσμικά οργανωμένης κοινότητας των δυτικών κρατών. Η οργάνωση τούτη ήταν και στρατιωτική, αλλά και οικονομική (μέσω του Οργανισμού για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Συνεργασία, την GATT και άλλους οργανισμούς), και πολιτική/πολιτισμική (μέσω του Συμβουλίου της Ευρώπης). Παρά τα συχνά προβλήματα που δημιουργούνταν από την ανισομερία της ισχύος μεταξύ του βορειοαμερικανικού και του ατλαντικού πυλώνα του, ο μεταπολεμικός δυτικός κόσμος συνδύαζε τον σεβασμό των εθνικών ταυτοτήτων των μελών του, τη διεθνή τους συνεργασία σε διάφορα επίπεδα, αλλά και δι-εθνικά (transnational) στοιχεία, όπως τις αρχές του πολιτικού φιλελευθερισμού, την πίστη στις αρχές της μετριοπάθειας και της εξελικτικότητας, την ίδια την αίσθηση του ανήκειν σε έναν πολιτισμό με βαθιές ιστορικές ρίζες. Μία από τις κορυφώσεις της συγκρότησης αυτής της θεσμικά οργανωμένης μεταπολεμικής Δύσης ήταν και η ίδρυση του ΝΑΤΟ.

E. X.

Ερνεστ Μπέβιν. Ο Βρετανός ΥΠΕΞ συνέβαλε στην ίδρυση του ΝΑΤΟ.

Αϊτζενκώουερ. Πρώτος Ανάδοτος Συμμαχικός Διοικητής Ευρώπης.

Λόρδος Ισμέι. Βρετανός διπλωμάτης και πρώτος γ.γ. του ΝΑΤΟ.

παρέμβασης. Στο πρώτο επίπεδο, οι Δυτικοευρωπαίοι -κυρίως οι Βρετανοί και οι Γάλλοι- είχαν πλήρη επίγνωση της στρατιωτικής αδυναμίας τους έναντι της Μόσχας, και επίμονα πιέζαν την Ουάσιγκτον για εξαχθένση μιας συμμαχικής σχέσης. Είναι ενδεικτικό ότι μετά τη σύναψη της αγγλογαλλικής Συνθήκης της Δουνκέρκης το 1947 (μιας συμμαχίας των δύο κρατών), τα βρετανικά στρατιωτικά σχέδια ασχολούνταν αποκλειστικά με το πώς ο βρετανικός στρατός θα έβρισκε λιμάνι για να φύγει από την Ευρώπη, και όχι με το πώς και πού θα πολεμούσε... Αυτόσο, έως το 1948, οι Αμερικανοί ήταν απρόθυμοι να εμπλακούν σε μια στρατιωτική συμμαχία στη Γηραιά Ηπειρο, που θα τερμάτιζε και επι-

Η πρώτη σελίδα της «Κ» που κυκλοφόρησε την Τρίτη, 5 Απριλίου 1949.

* Ο κ. Ευάνθη Χατζηβασίλειου είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.